Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2017. gada 10. maijā*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Savienības pilsonība — LESD 20. pants — Tiesības uzturēties dalībvalstī kā nosacījums piekļuvei sociālajai palīdzībai un ģimenes pabalstiem — Trešās valsts valstspiederīgais, kura faktiskā un ikdienas apgādībā ir tā nepilngadīgais bērns, šīs dalībvalsts pilsonis — Trešās valsts valstspiederīgā pienākums pierādīt, ka otrs vecāks, minētās dalībvalsts pilsonis, nespēj uzņemties rūpes par bērnu — Uzturēšanās atteikums, kas var radīt pienākumu bērnam pamest dalībvalsts un attiecīgi Savienības teritoriju

Lieta C-133/15

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Centrale Raad van Beroep* (Sociālā nodrošinājuma un civildienesta lietu apelācijas tiesa, Nīderlande) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2015. gada 16. martā un kas Tiesā reģistrēts 2015. gada 18. martā, tiesvedībā

H. C. Chavez-Vilchez,

P. Pinas,

U. Nikolic,

X. V. Garcia Perez,

J. Uwituze,

I. O. Enowassam,

A. E. Guerrero Chavez,

Y. R. L. Wip

pret

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente 's-Gravenhage,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente 's-Hertogenbosch,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,

* Tiesvedības valoda – holandiešu.

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Rijswijk,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Rotterdam.

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], priekšsēdētāja vietnieks A. Ticano [*A. Tizzano*], palātu priekšsēdētāji R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*], M. Ilešičs [*M. Ilešič*], H. L. da Krušs Vilasa [*J. L. da Cruz Vilaça*], E. Juhāss [*E. Juhász*], M. Bergere [*M. Berger*], A. Prehala [*A. Prechal*] un J. Regans [*E. Regan*], tiesneši A. Ross [*A. Rosas*] (referents), K. Toadere [*C. Toader*], M. Safjans [*M. Safjan*], D. Švābi [*D. Šváby*], E. Jarašūns [*E. Jarašiūnas*] un K. G. Fernlunds [*C. G. Fernlund*],

ģenerāladvokāts M. Špunars [*M. Szpunar*],

sekretāre S. Stremholma [*C. Strömholm*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2016. gada 10. maija tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *A. E. Guerrero Chavez*, *I. O. Enowassam*, *J. Uwituze*, *X. V. Garcia Perez*, *U. Nikolic*, *P. Pinas* un *H. C. Chavez-Vilchez* vārdā – *E. Cerezo-Weijsenfeld*, *J. Kruseman*, *S. Çakici-Reinders* un *W. Fischer*, *advocaten*,

— *Y. R. L. Wip* vārdā – *H. de Roo* un *T. Weterings*, *advocaten*,

— Nīderlandes valdības vārdā – *C. Schillemans* un *M. Bulterman*, pārstāves,

— Beļģijas valdības vārdā – *C. Pochet* un *M. Jacobs*, kā arī *S. Vanrie*, pārstāvji,

— Dānijas valdības vārdā – *C. Thorning* un *M. Lyshøj*, kā arī *M. Wolff*, pārstāvji,

— Francijas valdības vārdā – *R. Coesme*, pārstāvis,

— Lietuvas valdības vārdā – *R. Krasuckaitė* un *V. Čepaitė*, pārstāves,

— Polijas valdības vārdā – *B. Majczyna*, pārstāvis,

— Apvienotās Karalistes valdības vārdā – *V. Kaye* un *C. Crane*, kā arī *M. Holt*, pārstāvji, kam palīdz *D. Blundell* un *B. Lask*, *barristers*,

— Norvēģijas valdības vārdā – *I. Jansen* un *K. Moen*, pārstāvji,

— Eiropas Komisijas vārdā – *D. Maidani* un *C. Tufvesson*, kā arī *G. Wils*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2016. gada 8. septembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par LESD 20. panta interpretāciju.

2 Šis lūgums ir ticis iesniegts saistībā ar tiesvedībām starp, no vienas puses, *H. C. Chavez-Vilchez* un septiņām citām trešo valstu valstspiederīgajām, kuras ir viena vai vairāku nepilngadīgu bērnu, Nīderlandes pilsoņu, mātes un kuru faktiskā un ikdienas apgādībā ir šie bērni, un, no otras puses, Nīderlandes kompetentajām iestādēm par viņu sociālās palīdzības un ģimenes pabalstu pieteikumu noraidīšanu, jo viņām nav uzturēšanās tiesību Nīderlandē.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvas 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (OV 2004, L 158, 77. lpp., un labojumi – OV 2004, L 229, 35. lpp., un OV 2005, L 197, 34. lpp.), 2. pantā "Definīcijas" ir noteikts:

"Šajā direktīvā:

1) "Savienības pilsonis" ir ikviena persona, kurai ir kādas dalībvalsts valstiskā piederība;

2) "ģimenes loceklis" ir:

[..]

d) Savienības pilsoņa, kā arī viņa laulātā vai b) apakšpunktā definētā partnera apgādībā esošie tiešie augšupējie radinieki;

3) "uzņēmēja dalībvalsts" ir dalībvalsts, uz kuru pārceļas Savienības pilsonis, lai īstenotu savas brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības."

4 Šīs pašas direktīvas 3. panta "Saņēmēji" 1. punktā ir paredzēts:

"Šo direktīvu piemēro visiem Savienības pilsoņiem, kas pārceļas uz dzīvi vai uzturas dalībvalstī, kurai tie nav valstiski piederīgi, un uz viņu ģimenes locekļiem atbilstīgi 2. panta 2. punkta definīcijai, kuri tos pavada vai pārceļas kopā ar tiem."

5 Direktīvas 2004/38 5. pantā "Ieceļošanas tiesības" ir noteikts:

"1. Neskarot noteikumus par ceļošanas dokumentiem, ko piemēro valstu robežkontrolei, dalībvalstis atļauj ieceļot savā teritorijā Savienības pilsoņiem, kam ir derīga personas apliecība vai pase, un viņu ģimenes locekļiem, kas nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgie, atļauj ieceļot savā teritorijā, ja tiem ir derīga pase.

No Savienības pilsoņiem nedrīkst pieprasīt ieceļošanas vīzu vai līdzvērtīgu formalitāšu ievērošanu.

2. Ģimenes locekļiem, kas nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgie, ir vajadzīga tika ieceļošanas vīza saskaņā ar [Padomes 2001. gada 15. marta] Regulu (EK) Nr. 539/2001[, ar ko izveido to trešo valstu sarakstu, kuru pilsoņiem, šķērsojot dalībvalstu ārējās robežas, ir jābūt vīzām, kā arī to trešo valstu sarakstu, uz kuru pilsoņiem šī prasība neattiecas (OV 2001, L 81, 1. lpp.)] vai attiecīgā gadījumā saskaņā ar valstu tiesību aktiem. Šīs direktīvas nozīmē minētajiem ģimenes locekļiem, ja tiem ir derīga uzturēšanās atļauja, kas minēta 10. pantā, nav vajadzīga vīza.

Dalībvalstis šādām personām piešķir visus atvieglojumus, lai tās iegūtu vajadzīgās vīzas. Šādas vīzas izsniedz bez maksas pēc iespējas drīz un izmantojot paātrinātu procedūru.

[..]"

6 Minētās direktīvas 7. panta 1. un 2. punkts ir formulēti šādi:

"1. Visiem Savienības pilsoņiem ir tiesības uzturēties citas dalībvalsts teritorijā ilgāk nekā trīs mēnešus, ja:

a) viņi ir darba ņēmēji vai pašnodarbinātas personas uzņēmējā dalībvalstī; vai arī

b) viņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem, lai nekļūtu par uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā, un viņiem ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums uzņēmējā dalībvalstī; vai arī

c)

— [..]

— viņiem ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums uzņēmējā dalībvalstī un viņi, iesniedzot deklarāciju vai pēc savas izvēles izmantojot līdzvērtīgus paņēmienus, pierāda attiecīgajai valsts iestādei, ka viņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem un ka viņi nekļūs par uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā; vai arī

d) viņi ir ģimenes locekļi, kas pavada Savienības pilsoni vai ieceļo kopā ar Savienības pilsoni, kurš atbilst a), b) vai c) apakšpunktā minētajiem nosacījumiem.

2. Uzturēšanās tiesības, kas noteiktas 1. punktā, tiek attiecinātas arī uz ģimenes locekļiem, kas nav nevienas dalībvalsts pilsoņi, bet pavada Savienības pilsoni uzņēmējā dalībvalstī vai ieceļo kopā ar viņu, ja šis Savienības pilsonis atbilst 1. punkta a), b) vai c) apakšpunktā minētajiem nosacījumiem."

Nīderlandes tiesības

7 *Vreemdelingenwet 2000* (2000. gada Likums par ārvalstniekiem) redakcijā, kas piemērojama pamatlietā (turpmāk tekstā – "Likums par ārvalstniekiem"), 1. pantā ir noteikts:

"Šajā likumā un pamatojoties uz to pieņemtajās tiesību normās:

[..]

e) Kopienas pilsoņi:
1° ir Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, kas saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu ir tiesīgi ieceļot citas dalībvalsts teritorijā un uzturēties tajā;
2° 1. punktā paredzēto personu ģimenes locekļi, kas ir trešās valsts pilsoņi un kas atbilstoši lēmumam, kurš ir pieņemts, izpildot Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, ir tiesīgi ieceļot dalībvalsts teritorijā un uzturēties tajā;

[..]."

8 Minētā likuma 8. pantā ir noteikts:

"Ārvalstnieks ir tiesīgs pastāvīgi uzturēties Nīderlandē vienīgi:

[..]

e) ja viņš ir Kopienas pilsonis, ciktāl viņš uzturas Nīderlandē saskaņā ar tiesisko regulējumu, kas ir pieņemts atbilstoši Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam vai Līgumam par Eiropas Ekonomikas zonu;

f) ja viņš gaida lēmumu par [..] uzturēšanās atļaujas pieteikumu un ja šajā likumā, pamatojoties uz to pieņemtā tiesību aktā vai tiesas nolēmumā ir paredzēts, ka ārvalstnieku nevar izraidīt, līdz tiek pieņemts lēmums par pieteikumu;

g) ja viņš gaida lēmumu par [..] uzturēšanās atļaujas pieteikumu vai par pieteikumu pagarināt [..] uzturēšanās atļaujas derīgumu, vai pieteikumu par grozījumiem uzturēšanās atļaujā, un ja šajā likumā, pamatojoties uz to pieņemtā tiesību aktā vai tiesas nolēmumā ir paredzēts, ka ārvalstnieku nevar izraidīt, līdz tiek pieņemts lēmums par pieteikumu;

h) ja viņš gaida nolēmumu par administratīvu sūdzību vai par prasību tiesā un ja šajā likumā, pamatojoties uz to pieņemtā tiesību aktā vai tiesas nolēmumā ir paredzēts, ka ārvalstnieku nevar izraidīt, līdz tiek pieņemts nolēmums par sūdzību vai prasību."

9 Likuma par ārvalstniekiem 10. pantā ir paredzēts:

"1. Ārvalstniekam, kurš valstī uzturas nelikumīgi, nav tiesību ar administratīvu lēmumu saņemt finansiālus pabalstus, pakalpojumus un pabalstus natūrā. Pirmo teikumu atbilstoši piemēro likumā un normatīvajos aktos paredzētiem atbrīvojumiem un atļaujām.

2. No 1. punkta noteikumiem var atkāpties, ja lūgums skar izglītību, piekļuvi nepieciešamajai medicīniskajai aprūpei, apdraudējuma novēršanu sabiedrības veselībai vai juridisko palīdzību ārvalstniekiem.

3. Lēmums par šo tiesību piešķiršanu nedod tiesības uz likumīgu uzturēšanos valstī."

10 *Vreemdelingencirculaire 2000* (2000. gada Apkārtraksts attiecībā uz ārvalstniekiem) pamatlietā piemērojamajā redakcijā (turpmāk tekstā – "Ārvalstnieku apkārtraksts") ir ietverti norādījumi, kurus izdevis *Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* (Drošības un tieslietu valsts sekretārs, Nīderlande). Šis apkārtraksts ir visiem pieejams, un uz šiem norādījumiem ikviens ir tiesīgs atsaukties. Izskatot uzturēšanās atļauju pieteikumus, kompetentajai valsts iestādei, šajā gadījumā *Immigratie- en Naturalisatiedienst* (Ieceļošanas un naturalizācijas pārvalde, Nīderlande, turpmāk tekstā – "*IND*"), ir jāievēro šie norādījumi. No tiem atkāpties tā var vienīgi, norādot pamatojumu un izņēmuma gadījumos, kas nav tikuši apsvērti šo norādījumu sagatavošanas laikā.

11 Ārvalstnieku apkārtraksta B daļas 2.2. punktā ir noteikts šādi:

"Saskaņā ar [Likumu par ārvalstniekiem] [..] ārvalstnieks likumīgi uzturas Nīderlandē tad, ja ir izpildīti visi turpmāk minētie nosacījumi:

— ārvalstniekam ir nepilngadīgs bērns, kuram ir Nīderlandes pilsonība;

— bērns ir ārvalstnieka apgādībā un dzīvo kopā ar viņu, un

— ja ārvalstniekam netiek piešķirtas uzturēšanās tiesības, bērnam ir jādodas viņam līdzi un jāpamet Eiropas Savienības teritorija.

IND katrā ziņā neuzskata, ka bērnam [kura tēvs vai māte ir ārvalstnieki] ir jādodas līdzi [savam vecākam ārvalstniekam] un jāpamet Eiropas Savienības teritorija, ja viņam ir otrs vecāks, kurš saskaņā ar [Likumu par ārvalstniekiem] [..] likumīgi uzturas Nīderlandē vai kuram ir Nīderlandes pilsonība, un ja šis vecāks praktiski var uzņemties rūpes par bērnu.

IND katrā ziņā uzskata, ka otrs vecāks praktiski var uzņemties rūpes par bērnu, ja:

— viņš uzņemas bērna aizgādību vai ja viņam aizgādība vēl var tikt piešķirta, un

— viņš ir tiesīgs lūgt iestāžu un sabiedrisko organizāciju sniegto palīdzību un atbalstu bērna aprūpei un audzināšanai. Šajā kategorijā *IND* iekļauj arī finansiāla pabalsta piešķiršanu no valsts budžeta līdzekļiem, ko Nīderlandē principā ir tiesības saņemt visiem Nīderlandē dzīvojošajiem Nīderlandes pilsoņiem.

IND katrā ziņā uzskata, ka otrs vecāks praktiski nevar uzņemties rūpes par bērnu, ja šis vecāks:

— atrodas ieslodzījumā vai

— pierāda, ka viņam nevar tikt uzticēta bērna aizgādība."

12 Saskaņā ar *Wet werk en bijstand* (Likums par nodarbinātību un sociālo palīdzību, turpmāk tekstā – "Likums par sociālo palīdzību") un *Algemene Kinderbijslagwet* (Likums par ģimenes pabalstu vispārīgo sistēmu, turpmāk tekstā – "Likums par ģimenes pabalstiem") vecākiem, trešo valstu valstspiederīgajiem, ir likumīgi jāuzturas Nīderlandē un tātad tiem ir jābūt uzturēšanās tiesībām, lai tie varētu saņemt sociālo palīdzību un ģimenes pabalstus.

13 1998. gada 1. jūlijā spēkā stājās 1998. gada 26. marta *Wet tot wijziging van de Vreemdelingenwet en enige andere wetten teneinde de aanspraak van vreemdelingen jegens bestuursorganen op verstrekkingen, voorzieningen, uitkeringen, ontheffingen en vergunningen te koppelen aan het rechtmatig verblijf van de vreemdeling in Nederland* (Likums, ar ko groza Likumu par ārvalstniekiem un dažus citus likumus, kā arī pakārto ārvalstnieku tiesības prasīt iestādēm pabalstus natūrā, pakalpojumus, finansiālus pabalstus, atbrīvojumus un atļaujas ārvalstnieka likumīgas uzturēšanās Nīderlandē faktam) (*Stb*. 1998, Nr. 203). Attiecībā uz ārvalstniekiem, kas nav kādas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņi, ar šo likumu sociālo palīdzību regulējošajos tiesību aktos tika ieviesta prasība saņemt kompetentās iestādes izsniegtu uzturēšanās atļauju, lai personu varētu pielīdzināt Nīderlandes pilsonim, un līdzvērtīga prasība tika ieviesta likumā par ģimenes pabalstiem, lai personu varētu uzskatīt par sociāli apdrošinātu personu.

14 Pieteikums uzturēšanās atļaujas saņemšanai ir jāiesniedz *IND*. Šī iestāde pieņem lēmumu par uzturēšanās tiesībām Drošības un tieslietu valsts sekretāra vārdā.

15 Lūgumi piešķirt ģimenes pabalstus, pamatojoties uz Likumu par ģimenes pabalstiem, tiek iesniegti *Sociale verzekeringsbank* (Sociālā nodrošinājuma banka, Nīderlande; turpmāk tekstā – "*SvB*").

16 Saskaņā ar Likumu par sociālo palīdzību lūgumi piešķirt sociālo palīdzību ieinteresētajai personai ir jāiesniedz savas dzīvesvietas pašvaldības izpilddirekcijā.

17 Likuma par sociālo palīdzību 11. pantā ir noteikts:

"1. Ikvienam Nīderlandes pilsonim, kurš dzīvo Nīderlandē un atrodas situācijā, kas viņam neļauj nodrošināt iztiku no saviem līdzekļiem, vai arī var nonākt šādā situācijā, ir tiesības saņemt valsts sociālo palīdzību.

2. 1. pantā minētajiem Nīderlandes pilsoņiem, izņemot Direktīvas [2004/38/EK] 24. panta 2. punktā minētos gadījumus, tiek pielīdzināti valstī dzīvojošie ārvalstnieki, kuri [Likuma par ārvalstniekiem] 8. panta a) līdz e) un l) punkta izpratnē likumīgi uzturas Nīderlandē.

[..]"

18 Likuma par sociālo palīdzību 16. pantā ir noteikts:

"1. Personai, kurai nav tiesību saņemt sociālo palīdzību, [pašvaldības] izpilddirekcija, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, var piešķirt sociālo palīdzību, atkāpjoties no šā panta noteikumiem, ja to prasa ārkārtējas steidzamības iemesli.

2. 1. punkts ir piemērojams vienīgi ārvalstniekiem, kuri minēti 11. panta 2. un 3. punktā."

19 Saskaņā ar Likuma par ģimenes pabalstiem 6. pantu:

"1. Apdrošinātas personas šā likuma normu izpratnē ir:

a) rezidenti;

b) nerezidenti, kuri maksā ienākuma nodokli no algota darba Nīderlandē.

2. Apdrošinātas personas nav ārvalstnieki, kuri [Likuma par ārvalstniekiem] 8. panta a) līdz e) un l) punkta izpratnē nelikumīgi uzturas Nīderlandē."

Pamatlietas un prejudiciālie jautājumi

20 Visas astoņas pamatlietas attiecas uz sociālo palīdzību (*bijstandsuitkering*) un ģimenes pabalstiem (*kinderbijslag*), kurus kompetentajās Nīderlandes iestādēs, pamatojoties uz attiecīgi Likumu par sociālo palīdzību un Likumu par ģimenes pabalstiem, ir pieprasījušas trešo valstu valstspiederīgās, viena vai vairāku bērnu, Nīderlandes pilsoņu, kuru tēvi arī ir Nīderlandes pilsoņi, mātes. Visiem šiem bērniem to tēvi paternitāti ir atzinuši, taču bērni galvenokārt dzīvo kopā ar savām mātēm.

21 *H. C. Chavez-Vilchez*, Venecuēlas pilsone, Nīderlandē ieceļoja ar tūrisma vīzu 2007. vai 2008. gadā. Attiecībās ar Nīderlandes pilsoni 2009. gada 30. martā viņai piedzima bērns, kuram ir Nīderlandes pilsonība. Bērna vecāki līdz 2011. gada jūnijam dzīvoja Vācijā, taču tad *H. C. Chavez-Vilchez* un viņas bērnam ģimenes mītne bija jāpamet. Viņi vērsās Arnemas [*Arnhem*] (Nīderlande) pašvaldības krīzes centrā, kur kādu laiku uzturējās. *H. C. Chavez-Vilchez* kopš tā laika ir sava bērna aizgādne un ir deklarējusi, ka viņa tēvs bērna uzturēšanā un izglītošanā nepiedalās.

22 *P. Pinas*, Surinamas valstspiederīgajai, kopš 2004. gada bija uzturēšanās atļauja Nīderlandē, kas tika atcelta 2006. gadā. Viņa dzīvo Almerē [*Almere*] (Nīderlande) un ir četru bērnu māte. Vienam no bērniem, kas 2009. gada 23. decembrī dzimis viņas attiecībās ar Nīderlandes pilsoni, šī fakta dēļ ir Nīderlandes pilsonība. *P. Pinas* ar bērna tēvu ir kopīga aizgādība par viņu kopīgo bērnu, taču viņi dzīvo šķirti un viņš bērna uzturēšanā nepiedalās. Abi vecāki sazinās, tomēr nav panākta vienošanās par

saskarsmes tiesībām. 2011. gada 17. maijā *P. Pinas* un viņas bērniem tika izsniegtas termiņuzturēšanās atļaujas uz noteiktu laiku. Šā iemesla dēļ no 2011. gada trešā ceturkšņa viņai tika piešķirts ģimenes pabalsts.

23 *U. Nikolic* ieceļoja Nīderlandē 2003. gadā no kādas no bijušās Dienvidslāvijas valstīm. Viņas pilsonība ir neskaidra personu apliecinošu dokumentu neesamības dēļ. 2009. gadā tika noraidīts viņas uzturēšanās atļaujas pieteikums. Attiecībās ar Nīderlandes pilsoni 2010. gada 26. janvārī viņai piedzima bērns, kuram ir Nīderlandes pilsonība. *U. Nikolic* dzīvo Amsterdamā (Nīderlande), un viņa īsteno aizgādību pār savu bērnu. Abi dzīvo savas pašvaldības krīzes centrā. *U. Nikolic* ir deklarējusi, ka nedzīvo kopā ar sava bērna tēvu, jo tas ir ievietots jauniešu labošanas iestādē, kurā viņš izmanto izmitināšanas atbalsta programmu.

24 *V. García Pérez*, Nikaragvas valstspiederīgā, ieceļoja Nīderlandē 2001. vai 2002. gadā no Kostarikas kopā ar Nīderlandes pilsoni. Viņu attiecībās 2008. gada 9. aprīlī piedzima bērns, kuram ir Nīderlandes pilsonība. *V. García Pérez* dzīvo Hārlemā [*Haarlem*] (Nīderlande) šīs pašvaldības krīzes centrā. Viņa īsteno bērna aizgādību, jo tā tēvs bērna uzturēšanā nepiedalās un viņa dzīvesvieta nav zināma.

25 *J. Uwituze*, Ruandas valstspiederīgajai, 2011. gada 12. decembrī piedzima bērns, kuram tāpat kā viņa tēvam ir Nīderlandes pilsonība. Tēvs nepiedalās ne sava bērna uzturēšanā, ne izglītošanā. Viņš ir paziņojis, ka nespēj un nevēlas rūpēties par viņu. *J. Uwituze* dzīvo Hertogenboshā [*'s-Hertogenbosch*] (Nīderlande) un kopā ar savu bērnu mīt pašvaldības krīzes centrā.

26 *R. L. Wip*, Surinamas valstspiederīgajai, ir dzimuši divi bērni, attiecīgi 2009. gada 25. novembrī un 2012. gada 23. novembrī. Bērniem tāpat kā viņu tēvam ir Nīderlandes pilsonība. Vecāki dzīvo šķirti, taču tēvs vairākas reizes nedēļā uztur kontaktu ar saviem bērniem. Viņš saņem sociālo palīdzību un ģimenes pabalstu. Bērnu uzturēšanā viņš nepiedalās, vienīgi nodod ģimenes pabalstu *R. L. Wip*. Pamatlietā aplūkojamajā laikposmā *R. L. Wip* dzīvoja Amsterdamā.

27 *I. O. Enowassam*, Kamerūnas valstspiederīgā, ieradās Nīderlandē 1999. gadā. Attiecībās ar Nīderlandes pilsoni 2008. gada 2. maijā viņai piedzima bērns, kuram ir Nīderlandes pilsonība. Vecāki īsteno kopīgu aizgādību pār savu bērnu, bet dzīvo šķirti. Bērna dzīvesvieta ir deklarēta pie viņa tēva, taču faktiski viņš dzīvo pie mātes, kura uzturas Hāgas (Nīderlande) krīzes centrā. Bērns pie tēva uzturas trīs nedēļas nogales mēnesī un dažreiz arī brīvlaiku pavada kopā ar viņu. Tēvs maksā EUR 200 mēnesī kā uzturlīdzekļus. Turklāt viņš saņem arī ģimenes pabalstu, kuru viņš nodod *I. O. Enowassam*. Tēvs strādā pilna laika darbu un ir norādījis, ka šā iemesla dēļ viņš nevar rūpēties par savu bērnu.

28 *A. E. Guerrero Chavez*, Venecuēlas valstspiederīgā, ieceļoja Nīderlandē 2007. gada 24. oktobrī, bet 2009. gada 2. novembrī viņa atgriezās Venecuēlā. Nīderlandē viņa atkal ieradās 2011. gada janvārī un pašlaik dzīvo Shīdamā [*Schiedam*] (Nīderlande). Attiecībās ar Nīderlandes pilsoni 2011. gada 31. martā viņai piedzima bērns, kuram ir Nīderlandes pilsonība. *A. E. Guerrero Chavez* no sava bērna tēva ir šķīrusies. Viņš gandrīz katru dienu sazinās ar bērnu, bet nav gatavs uzņemties rūpes par viņu un izdevumus sedz ierobežotā apmērā. *A. E. Guerrero Chavez* rūpējas par savu bērnu ikdienā un īsteno aizgādību pār viņu.

29 Visās pamatlietās ieinteresēto personu iesniegtos sociālās palīdzības un ģimenes pabalstu pieteikumus kompetentās iestādes noraidīja, norādot, ka tādēļ, ka viņām nav uzturēšanās atļaujas, saskaņā ar valsts tiesisko regulējumu viņām nav tiesību uz šo palīdzību vai pabalstiem.

30 Laikposmos no 2010. līdz 2013. gadam, attiecībā uz kuriem prasītājas pamatlietā bija pieprasījušas sociālo palīdzību un ģimenes pabalstus, nevienai no viņām nebija atļaujas uzturēties Nīderlandē. Lai arī dažas no viņām, gaidot lēmumu par uzturēšanās atļaujas pieprasījumu, Nīderlandē tomēr uzturējās likumīgi, citas savukārt tur dzīvoja nelikumīgi, taču pret viņām nebija vērsti arī izraidīšanas pasākumi. Prasītājām pamatlietā nebija atļauts arī strādāt.

31 Tā kā prasības ar mērķi apstrīdēt lēmumus, ar ko tām bija atteikts piešķirt palīdzību un pabalstus, tika noraidītas ar valsts pirmās instances tiesu spriedumiem, prasītājas pamatlietā šos spriedumus pārsūdzēja *Centrale Raad van Beroep* (Sociālā nodrošinājuma un civildienesta lietu apelācijas tiesa, Nīderlande).

32 Iesniedzējtiesa vaicā, vai iepriekš aprakstītajos apstākļos prasītājas pamatlietā, kurām visām ir trešās valsts valstspiederība, kā bērnu, Savienības pilsoņu, mātes katra savos konkrētajos apstākļos ir tiesīgas atsaukties uz LESD 20. pantā paredzētajām uzturēšanās tiesībām. Tā uzskata, ka, ja tas tā ir, prasītājas var atsaukties uz Likuma par sociālo palīdzību un Likuma par ģimenes pabalstiem normām, atbilstoši kurām par Nīderlandes pilsoņiem var uzskatīt ārvalstniekus, kuri likumīgi uzturas Nīderlandē, un saskaņā ar šiem likumiem saņemt attiecīgi sociālo palīdzību vai ģimenes pabalstus, un šim nolūkam tām nav nepieciešams *IND* lēmums par uzturēšanās atļaujas piešķiršanu vai dokuments, kas apliecina uzturēšanās likumību.

33 Iesniedzējtiesas skatījumā, no 2011. gada 8. marta sprieduma *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124) un 2011. gada 15. novembra sprieduma *Dereci* u.c. (C-256/11, EU:C:2011:734) izriet, ka prasītājām pamatlietā no LESD 20. panta izriet tiesības uzturēties Nīderlandē, kas atvasināmas no viņu bērnu, Savienības pilsoņu, uzturēšanās tiesībām, ja vien tie ir tādā pašā situācijā, kāda aplūkota minētajos spriedumos. Tās ieskatā, katrā pamatlietā ir jāizvērtē, vai apstākļi ir tādi, ka bērns faktiski būs spiests pamest Savienības teritoriju, ja viņa mātei tiks atteiktas uzturēšanās tiesības.

34 Šajos apstākļos iesniedzējtiesa vaicā, kāda nozīme, ievērojot Tiesas judikatūru, kopumā ir jāpiešķir faktam, ka tēvs, kurš ir Savienības pilsonis, uzturas Nīderlandē vai Savienībā.

35 Turklāt tā norāda, ka pārvaldes iestādēm, kuru kompetencē ir Likuma par sociālo palīdzību un Likuma par ģimenes pabalstiem piemērošana, kā arī kompetentajām tiesām patstāvīgi ir jāizvērtē, vai vecāks, trešās valsts valstspiederīgais, ņemot vērā ar LESD 20. pantu saistīto Tiesas judikatūru, var atsaukties uz šo normu, lai viņam tiktu atzītas uzturēšanās tiesības. Minētajām pārvaldes iestādēm, proti, pašvaldību izpilddirekcijām un *SvB*, pamatojoties uz informāciju, ko prasītājas tām jau sniegušas, un informāciju, ko varētu izrādīties vēl nepieciešams iegūt, sadarbībā ar *IND* ir jāveic pārbaude, lai noteiktu, vai no LESD 20. panta konkrētajā gadījumā izriet uzturēšanās tiesības Nīderlandē.

36 Šajā ziņā iesniedzējtiesa norāda, ka dažādas pārvaldes iestādes 2011. gada 8. marta spriedumu *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124) un 2011. gada 15. novembra spriedumu *Dereci* u.c. (C-256/11, EU:C:2011:734) interpretē šauri un uzskata, ka šajos spriedumos ietvertā judikatūra ir piemērojama tikai situācijās, kad tēvs atbilstoši objektīviem kritērijiem nespēj rūpēties par bērnu, jo viņš, piemēram, ir ieslodzījumā, ievietots specializētā iestādē vai slimnīcā, vai arī ir miris. Neskarot šos gadījumus, vecākam, trešās valsts valstspiederīgajam, ir ticami jāpierāda, ka tēvs nevar, pat ar trešo personu palīdzību, nodrošināt bērna aizgādību. Šādi noteikumi izrietot no Apkārtraksta par ārvalstniekiem.

37 Iesniedzējtiesa piebilst, ka katrā pamatlietā attiecīgās pašvaldības izpilddirekcijas, *SvB* un *IND* par atbilstošu nav uzskatījušas nedz faktu, ka māte, trešās valsts valstspiederīgā, nevis tēvs, Savienības pilsonis, īsteno faktisko bērnu apgādību, nedz kontaktēšanās raksturu starp bērnu un tā tēvu, nedz apmēru, kādā viņš piedalās bērna uzturēšanā un izglītošanā, nedz arī to, vai šis tēvs vēlas par bērnu rūpēties. Tāpat par nozīmīgu nav uzskatīts fakts, ka tēvam nav bērna aizgādības tiesību, jo neesot pārliecinoši pierādīts, ka viņam tās nevarētu piešķirt. Iesniedzējtiesai ir šaubas, vai Tiesas judikatūra būtu jāinterpretē tik ļoti šauri.

38 Ja Tiesa katrā no pamatlietām atzītu, ka tikai tas, ka bērns savā ikdienas aprūpē ir atkarīgs no mātes, nav noteicošs kritērijs, lai izvērtētu, vai bērns no savas mātes ir atkarīgs tik lielā mērā, ka faktiski viņš būtu spiests pamest Savienības teritoriju, ja viņa mātei tiktu atteiktas uzturēšanās tiesības, iesniedzējtiesa vaicā, kādi vēl ir apstākļi, kurus varētu ņemt vērā šajā ziņā.

39 Šādos apstākļos *Centrale Raad van Beroep* (Sociālā nodrošinājuma un civildienesta lietu apelācijas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai LESD 20. pants ir interpretējams tādējādi, ka tas liedz dalībvalstij nepiešķirt šīs dalībvalsts uzturēšanās atļauju trešās valsts valstspiederīgajam, kas nodrošina ikdienas un faktisko aizgādību pār savu nepilngadīgo bērnu, kurš ir attiecīgās dalībvalsts valstspiederīgais?

2) Vai, lai atbildētu uz šo jautājumu, ir svarīgi, ka šis vecāks likumīgo, finansiālo un/vai emocionālo aizgādību neīsteno viens pats, turklāt otrs vecāks, kurš ir šīs dalībvalsts valstspiederīgais, faktiski varētu nodrošināt aizgādību pār bērnu?

3) Vai trešās valsts valstspiederīgam vecākam šādā gadījumā ir jāpierāda, ka šis otrs vecāks nevar uzņemties aizgādību pār bērnu, tādēļ bērnam būtu jāpamet Savienības teritorija, ja trešās valsts valstspiederīgam vecākam netiktu piešķirtas uzturēšanās tiesības?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Ievada apsvērumi

40 Vispirms ir jānorāda, ka pamatlietās aplūkotajām situācijām papildus zināmām līdzībām ir virkne specifisku iezīmju, kuras ir jāņem vērā.

41 Protams, kā norādīts šī sprieduma 30. punktā, katra no pamatlietu situācijām skar trešās valsts valstspiederīgo, kura laikposmos, attiecībā uz kuriem noraidīti viņas sociālās palīdzības vai ģimenes pabalsta pieteikumi, dzīvoja Nīderlandē bez uzturēšanās atļaujas, bija vismaz viena nepilngadīga bērna, Nīderlandes pilsoņa, kas dzīvo pie viņas, māte, īstenoja ikdienas un faktisko aizgādību par šo bērnu un nebija kopā ar bērna tēvu, kuram arī bija Nīderlandes pilsonība un kurš bija atzinis savu paternitāti.

42 Tomēr pamatlietā aplūkotās situācijas atšķiras aspektos par vecāku un bērnu saiknēm aizgādības tiesību un uzturlīdzekļu maksāšanas ziņā, saistībā ar māšu tiesībām uzturēties Savienības teritorijā, kā arī saistībā ar pašu nepilngadīgo bērnu situāciju.

43 Pirmkārt, attiecībā uz saikni vecāku un bērnu starpā no iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka bērnu un viņu tēvu kontaktēšanās atkarībā no gadījuma bija bieža, reta vai pat nenotika vispār. Proti, vienā gadījumā tēvs nebija atrodams, bet citā gadījumā viņš ticis iekļauts aprūpes programmā. Trīs gadījumos tēvs ir piedalījies bērna uzturēšanas izdevumu segšanā, savukārt piecos pārējos gadījumos nekāda ieguldījuma nav bijis. Divos no astoņiem gadījumiem vecāki aizgādību īsteno kopīgi, bet pārējos gadījumos to faktiski un ikdienā īsteno vienīgi māte. Vairākumā gadījumu bērni kopā ar māti ir dzīvojuši krīzes izmitināšanas iestādēs.

44 Otrkārt, runājot par prasītājām pamatlietā saistībā ar viņu tiesībām uzturēties Savienības teritorijā, ir svarīgi norādīt, ka divām no viņām pa šo laiku ir piešķirta uzturēšanās atļauja.

45 Tādēļ *Y. R. L. Wip* un *H. C. Chavez-Vilchez* pārstāvji, kā arī Nīderlandes valdība tiesas sēdē norādīja, ka pašlaik viņu uzturēšanās statuss ir likumīgs. Proti, *Y. R. L. Wip* nesen esot ieguvusi uzturēšanās atļauju Beļģijā, kur viņa strādā un dzīvo ar savu meitu. *H. C. Chavez-Vilchez* 2015. gada aprīlī tika izsniegta uzturēšanās atļauja Nīderlandē, pamatojoties uz 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantu, un viņa strādā Beļģijā.

46 Treškārt, attiecībā uz pašu nepilngadīgo bērnu situāciju ir jāuzsver, ka *H. C. Chavez-Vilchez* bērns dzīvoja Vācijā ar saviem vecākiem līdz 2011. gada jūnijam un tad atgriezās Nīderlandē kopā ar māti, kura Nīderlandes iestādēs tūlīt iesniedza pieteikumu par ģimenes pabalstu.

47 Savukārt septiņu pārējo prasītāju pamatlietā nepilngadīgie bērni nav izmantojuši savas tiesības brīvi pārvietoties pamatlietā aplūkotajos sociālās palīdzības vai ģimenes pabalstu pieprasījumu laikposmos vai pirms tam, un kopš dzimšanas viņi dzīvoja dalībvalstī, kuras pilsoņi tie ir.

48 Kā Tiesa vairākkārt ir norādījusi, pat ja iesniedzējtiesa savus jautājumus formāli ir uzdevusi tikai par LESD 20. panta interpretāciju, šāds apstāklis neliedz Tiesai sniegt valsts tiesai Savienības tiesību interpretāciju, kas tai var būt noderīga, izspriežot iztiesājamās lietas, neatkarīgi no tā, vai šī tiesa ir uz šīm tiesībām atsaukusies savu jautājumu formulējumā (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2011. gada 5. maijs, *McCarthy*, C-434/09, EU:C:2011:277, 24. punkts; 2013. gada 19. septembris, *Betriu Montull*, C-5/12, EU:C:2013:571, 41. punkts, kā arī 2013. gada 10. oktobris, *Alokpa* un *Moudoulou*, C-86/12, EU:C:2013:645, 20. punkts).

49 Šajā gadījumā ir jāanalizē, no vienas puses, *H. C. Chavez-Vilchez* bērna un viņas pašas situācija attiecībā pret LESD 21. pantu un Direktīvu 2004/38, kuras mērķis ir veicināt individuālo pamattiesību brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā īstenošanu, kas Savienības pilsoņiem ir tieši piešķirtas ar LESD 21. panta 1. punktu, un kuras mērķis tostarp ir šo tiesību nostiprināšana (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2011. gada 5. maijs, *McCarthy*, C-434/09, EU:C:2011:277, 28. punkts, un 2014. gada 12. marts, *O.* un *B.*, C-456/12, EU:C:2014:135, 35. punkts) un, no otras puses, citu prasītāju pamatlietā bērnu situācija, kuri pamatlietā aplūkotajos sociālās palīdzības vai ģimenes pabalstu pieprasījumu laikposmos vai pirms tam dzīvoja dalībvalstī, kuras pilsoņi tie ir, un minēto prasītāju situācija no LESD 20. panta aspekta.

50 *H. C. Chavez-Vilchez* bērns ir izmantojis savas tiesības brīvi pārvietoties pirms tam, kad viņa māte Nīderlandē pieprasīja pabalstus par laika posmiem no 2011. gada 7. jūlija līdz 2012. gada martam, taču līdz 2011. gada jūnijam viņš kopā ar abiem vecākiem uzturējās Vācijā – dalībvalstī, kur dzīvo un strādā viņa tēvs, bet pēc tam kopā ar māti atgriezās Nīderlandē – dalībvalstī, kuras pilsonis šis bērns ir.

51 Kā tiesas sēdē norādījusi Nīderlandes valdība, lai arī *H. C. Chavez-Vilchez* pēc tam ir ieguvusi uzturēšanās atļauju Nīderlandē, viņas un viņas bērna situācijas analīze saistībā ar normām par Savienības pilsonību joprojām ir aktuāla iesniedzējtiesai, jo minētā uzturēšanās atļauja ir izdota pēc laikposmiem, uz kuriem attiecās pamatlietā aplūkojamie pabalstu pieprasījumi.

52 Attiecībā uz atvasinātajām uzturēšanās tiesībām, kas pamatotas ar LESD 21. panta 1. punktu un Direktīvu 2004/38, Tiesa ir atzinusi, ka saskaņā ar šo direktīvu tiesības ieceļot un uzturēties dalībvalstī ir nevis visiem Savienības pilsoņa ģimenes locekļiem, kas nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgie, bet tikai tiem, kuri ir tāda Savienības pilsoņa ģimenes locekļi šīs direktīvas 2. panta 2. punkta izpratnē, kas ir izmantojis savas tiesības uz brīvu pārvietošanos, apmetoties uz dzīvi citā dalībvalstī, nevis tajā, kuras pilsonība viņam ir (spriedumi, 2011. gada 15. novembris, *Dereci* u.c., C-256/11, EU:C:2011:734, 56. punkts; 2012. gada 6. decembris, *O* u.c., C-356/11 un C-357/11, EU:C:2012:776, 41. punkts, kā arī 2014. gada 18. decembris, *McCarthy* u.c., C-202/13, EU:C:2014:2450, 36. punkts).

53 Tiesa arī ir noteikusi, ka Direktīvas 2004/38 vienīgais mērķis ir reglamentēt Savienības pilsoņa ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumus dalībvalstī, kas nav tā, kuras pilsonis viņš ir. Tādējādi šīs direktīvas noteikumi neļauj pamatot atvasinātās uzturēšanās tiesības trešo valstu valstspiederīgajiem, Savienības pilsoņa ģimenes locekļiem, tajā dalībvalstī, kuras pilsonība ir minētajam pilsonim (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2014. gada 12. marts, *S.* un *G.*, C-457/12, EU:C:2014:136, 34. punkts).

54 Katrā ziņā Tiesa ir atzinusi, ka nosacījumi, ar kādiem, Savienības pilsonim atgriežoties savas pilsonības dalībvalstī, atvasinātās uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz LESD 21. panta 1. punktu, tiek piešķirtas trešās valsts valstspiederīgajam, kas ir šī Savienības pilsoņa ģimenes loceklis un ar ko pēdējais minētais tikai kā Savienības pilsonis ir uzturējies uzņēmējā dalībvalstī, principā nevar būt stingrāki kā tie, kuri Direktīvā 2004/38 ir paredzēti šādu uzturēšanās tiesību piešķiršanai trešās valsts valstspiederīgajam,

kas ir tāda Savienības pilsoņa ģimenes loceklis, kurš ir izmantojis savas tiesības uz brīvu pārvietošanos, iekārtojoties uz dzīvi citā dalībvalstī, nevis tajā, kuras pilsonība viņam ir (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2014. gada 12. marts, *O.* un *B.*, C-456/12, EU:C:2014:135, 50. punkts).

55 Proti, pat ja Direktīva 2004/38 neattiecas uz šādu atgriešanās gadījumu, tā pēc analoģijas ir jāpiemēro saistībā ar Savienības pilsoņa uzturēšanās nosacījumiem dalībvalstī, kas nav tā, kuras pilsonība viņam ir, ņemot vērā, ka abos gadījumos Savienības pilsonis ir atsauces persona, lai trešās valsts valstspiederīgais, kas ir šī Savienības pilsoņa ģimenes loceklis, varētu iegūt atvasinātās uzturēšanās tiesības (spriedums, 2014. gada 12. marts, *O.* un *B.*, C-456/12, EU:C:2014:135, 50. punkts).

56 Iesniedzējtiesai ir jāizvērtē, vai Direktīvā 2004/38 un īpaši tās 5.–7. pantā paredzētie nosacījumi par ieceļošanu un uzturēšanos dalībvalstīs bija izpildīti laikposmos, uz kuriem attiecās pabalstu pieteikumu noraidījums, un tādējādi *H. C. Chavez-Vilchez* varētu atsaukties uz atvasinātajām uzturēšanās tiesībām, pamatojoties uz LESD 21. pantu un Direktīvu 2004/38.

57 Ja tas tā nav, bērna, Savienības pilsoņa, un viņa augšupējā radinieka, trešās valsts valstspiederīgā, situācija būtu jāizvērtē, ņemot vērā LESD 20. pantu.

58 *R. L. Wip* bērni ar savu māti dzīvoja Nīderlandē, kad viņa pieprasīja sociālo palīdzību par 2012. gada oktobri un novembri, un tiesas sēdē tika norādīts, ka pašlaik viņi ar savu māti dzīvo Beļģijā, kur viņa ir ieguvusi uzturēšanās atļauju un strādā. Lai arī šie bērni kā Savienības pilsoņi ir izmantojuši brīvību pārvietoties un uzturēties dalībvalstī, kas nav tā, kuras pilsoņi viņi ir, un viņu māte ir ieguvusi uzturēšanās atļauju šajā citā dalībvalstī pēc pamatlietā aplūkotā laikposma, tomēr ir nepieciešams izvērtēt, vai viņu māte attiecībā uz minēto laikposmu varēja pretendēt uz atvasinātajām uzturēšanās tiesībām, ņemot vērā LESD 20. pantu.

Par pirmo un otro prejudiciālo jautājumu

59 Ar pirmo un otro prejudiciālo jautājumu, kuri jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā, ja dalībvalsts atsaka uzturēšanās tiesības savā teritorijā vecākam, trešās valsts valstspiederīgajam, kurš īsteno nepilngadīga bērna, šīs dalībvalsts pilsoņa, ikdienas un faktisko aizgādību, ja nav izslēgts, ka otrs vecāks, kuram ir šīs pašas dalībvalsts pilsonība, varētu uzņemties ikdienas un faktisko aizgādību pār bērnu. Šī tiesa vēlas noskaidrot, vai šajā ziņā nozīme ir apstāklim, ka trešās valsts valstspiederīgais nav uzņēmies pilnībā visu likumīgo, finansiālo vai emocionālo apgādību.

60 Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru vienā pamatlietā minētie bērni kā Savienības pilsoņi tostarp attiecībā pret dalībvalsti, kuras pilsoņi viņi ir, var atsaukties uz visām tiesībām, kuras izriet no to Savienības pilsoņu statusa, kas tiem ir piešķirts ar LESD 20. pantu (šajā nozīmē skat. spriedumus 2011. gada 5. maijs, *McCarthy*, C-434/09, EU:C:2011:277, 48. punkts; 2011. gada 15. novembris, *Dereci* u.c., C-256/11, EU:C:2011:734, 63. punkts, kā arī 2012. gada 6. decembris, *O* u.c., C-356/11 un C-357/11, EU:C:2012:776, 43. un 44. punkts).

61 Tiesa nosprieda, ka LESD 20. pantam ir pretrunā tādi valsts pasākumi, tostarp lēmumi atteikt uzturēšanos Savienības pilsoņa ģimenes locekļiem, kuru rezultātā Savienības pilsoņiem tiek atņemta iespēja faktiski izmantot tiesības, kas piešķirtas saskaņā ar viņu statusu (skat. spriedumus, 2011. gada 8. marts, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, EU:C:2011:124, 42. punkts, kā arī 2012. gada 6. decembris, *O* u.c., C-356/11 un C-357/11, EU:C:2012:776, 45. punkts).

62 Tomēr Līguma normas par Savienības pilsonību nepiešķir trešo valstu valstspiederīgajiem nekādas autonomas tiesības. Proti, šo valstu valstspiederīgo iespējamās tiesības ir nevis šo valstspiederīgo personīgās tiesības, bet gan tiesības, kas ir atvasinātas no Savienības pilsonim piemītošajām tiesībām. Minēto atvasināto tiesību mērķis un pamatojums ir balstīti uz konstatējumu, ka atteikums tās atzīt var

aizskart tostarp Savienības pilsoņa pārvietošanās brīvību (spriedumi, 2016. gada 13. septembris, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, 72. un 73. punkts, kā arī 2016. gada 13. septembris, *CS*, C-304/14, EU:C:2016:674, 27. un 28. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

63 Šajā ziņā Tiesa jau ir konstatējusi, ka pastāv ļoti īpašas situācijas, kurās, lai gan nav piemērojamas sekundārās tiesības par trešo valstu valstspiederīgo uzturēšanās tiesībām un attiecīgais Savienības pilsonis nav īstenojis savu pārvietošanās brīvību, izņēmuma kārtā uzturēšanās tiesības trešās valsts valstspiederīgajam, kurš ir minētā pilsoņa ģimenes loceklis, tomēr ir jāpiešķir, jo citādi netiktu ievērota Savienības pilsonības lietderīgā iedarbība, ja šāda tiesību atteikuma dēļ šis pilsonis faktiski būtu spiests atstāt Savienības teritoriju kopumā, tādējādi zaudējot iespēju efektīvi izmantot galvenās tiesības, kas piešķirtas ar šo statusu (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2011. gada 8. marts, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, EU:C:2011:124, 43. un 44. punkts; 2011. gada 15. novembris, *Dereci u.c.*, C-256/11, EU:C:2011:734, 66. un 67. punkts; 2016. gada 13. septembris, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, 74. punkts, kā arī 2016. gada 13. septembris, *CS*, C-304/14, EU:C:2016:674, 29. punkts).

64 Iepriekšējā punktā minētās situācijas raksturo tas, ka, pat ja tās tiek regulētas tiesību aktos, kas *a priori* ietilpst dalībvalstu kompetencē, proti, tiesiskajā regulējumā par trešo valstu pilsoņu ieceļošanas un uzturēšanās tiesībām, ārpus Savienības atvasināto tiesību piemērošanas jomas, kas noteiktos apstākļos paredz šo tiesību piešķiršanu, šīm situācijām tomēr ir raksturīga saikne ar Savienības pilsoņa pārvietošanās un uzturēšanās brīvību, un, lai šī brīvība netiktu aizskarta, netiek pieļauts, ka šādiem pilsoņiem tiek atteiktas ieceļošanas un uzturēšanās tiesības dalībvalstī, kurā dzīvo šis pilsonis (spriedumi, 2016. gada 13. septembris, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, 75. punkts, kā arī 2016. gada 13. septembris, *CS*, C-304/14, EU:C:2016:674, 30. punkts un tajā minētā judikatūra).

65 Šajā gadījumā, ja – kas jāpārbauda iesniedzējtiesai –, atsakot uzturēšanās tiesības trešo valstu valstspiederīgajām pamatlietā, tām būtu jāpamet Savienības teritorija, no tā varētu izrietēt viņu bērnu kā Savienības pilsoņu tiesību, īpaši uzturēšanās tiesību visaptverošs ierobežojums, jo šiem bērniem varētu nākties doties līdzi savām mātēm un tādējādi pamest Savienības teritoriju. Proti, iespējamais pienākums mātēm pamest Savienības teritoriju liegtu viņu bērniem iespēju faktiski izmantot galvenās tiesības, kuras viņiem taču ir piešķirtas ar Savienības pilsoņa statusu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 13. septembris, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, 78. punkts un tajā minētā judikatūra).

66 Tomēr Nīderlandes valdība uzskata, ka tikai tas, ka vecāks, trešās valsts valstspiederīgais, uzņemas bērna ikdienas un faktisko aizgādību un kaut vai daļēji ir uzņēmies viņa likumīgo, finansiālo vai emocionālo apgādību, nav pamats automātiski secināt, ka bērnam, Savienības pilsonim, būtu jāpamet Savienības teritorija, ja šim trešās valsts valstspiederīgajam tiktu atteiktas uzturēšanās tiesības. Šim vērtējumam svarīgs faktors ir tas, vai dalībvalstī, kuras pilsonis ir šis bērns, vai Savienības teritorijā vispār, ir otrs vecāks, kas ir Savienības pilsonis un var rūpēties par bērnu.

67 Šī pati valdība norāda, ka zināmos apstākļos valsts kompetentās iestādes uzskata par pierādītu, ka vecāks, kas ir Savienības pilsonis, nevar vai nespēj rūpēties par bērnu. Tā tas ir tad, ja šis vecāks ir miris vai nav atrodams, ja viņš atrodas ieslodzījumā, ir ievietots kādā iestādē vai slimnīcā ilgstošai ārstēšanai, ja saskaņā ar objektīvu avotu sniegtu informāciju, piemēram, policijas vai jauniešu palīdzības dienestu ziņojumu, minētais vecāks nav spējīgs rūpēties par bērnu vai arī tiesa ir noraidījusi viņa pieteikumu par aizgādības, kaut daļējas, piešķiršanu.

68 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka 2012. gada 6. decembra spriedumā *O* u.c. (C-356/11 un C-357/11, EU:C:2012:776, 51. un 56. punkts) Tiesa par atbilstošiem elementiem, lai noteiktu, vai atteikums piešķirt uzturēšanās tiesības bērna, Savienības pilsoņa, vecākam, trešās valsts valstspiederīgajam, šim bērnam liedz efektīvi izmantot ar šo statusu piešķirtās tiesības, uzskatīja aspektu par bērna aizgādību, kā arī to, vai šī bērna likumīgo, finansiālo vai emocionālo apgādību ir uzņēmies vecāks, kas ir trešās valsts valstspiederīgais.

69 Attiecībā uz šo pēdējo apstākli Tiesa ir norādījusi, ka atkarības saikne starp nepilngadīgu Savienības pilsoni un trešās valsts valstspiederīgo, kura uzturēšanās tiesības tikušas noraidītas, var apdraudēt Savienības pilsonības lietderīgo iedarbību, jo šī atkarība var radīt situāciju, kurā Savienības pilsonim šāda lēmuma par atteikumu dēļ faktiski būtu ne tikai jāpamet tās dalībvalsts teritorija, kuras pilsonis viņš ir, bet arī Savienība kopumā (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2011. gada 8. marts, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, EU:C:2011:124, 43 un 45. punkts; 2011. gada 15. novembris, *Dereci* u.c., C-256/11, EU:C:2011:734, 65.–67. punkts, kā arī 2012. gada 6. decembris, *O* u.c., C-356/11 un C-357/11, EU:C:2012:776, 56. punkts).

70 Šajā gadījumā, lai novērtētu, kāds ir risks, ka bērnam, Savienības pilsonim, varētu nākties pamest Savienības teritoriju un tādējādi tam būtu liegts efektīvi izmantot būtiskās tiesības, kuras tam piešķirtas ar LESD 20. pantu, ja viņa vecākam, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, tiktu atteiktas uzturēšanās tiesības attiecīgajā dalībvalstī, katrā pamatlietā ir svarīgi noteikt, kurš no vecākiem uzņemas faktisko bērna aizgādību un vai pastāv faktiska atkarības saikne starp šo bērnu un vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais. Šajā vērtējumā kompetentajām iestādēm ir jāņem vērā tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību, kas noteiktas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. pantā, un šis pants ir jāskata kopsakarā ar pienākumu ņemt vērā bērna interešu prioritāti, kas atzīts minētās Hartas 24. panta 2. punktā.

71 Šāda vērtējuma nolūkiem apstāklis, ka otrs vecāks, kas ir Savienības pilsonis, patiesībā spēj un vēlas viens pats uzņemties ikdienas un faktisko aizgādību par bērnu, ir atbilstošs elements, taču ar to vien nav pietiekami, lai varētu konstatēt, ka starp vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, un bērnu nepastāv atkarības saikne, kuras dēļ bērnam būtu jāpamet Savienības teritorija, ja uzturēšanās tiesības tiktu atteiktas šim vecākam, kas ir trešās valsts valstspiederīgais. Tātad šādam konstatējumam saskaņā ar attiecīgā bērna interešu prioritāti ir jābūt balstītam uz visu lietas apstākļu ņemšanu vērā, īpaši bērna vecumu, viņa fizisko un emocionālo attīstību, viņa emocionālo attiecību līmeni gan ar vecāku, kas ir Savienības pilsonis, gan ar vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, kā arī risku, ka viņa nošķiršana no pēdējā minētā vecāka varētu ietekmēt šī bērna emocionālo līdzsvaru.

72 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz pirmo un otro jautājumu ir jāatbild, ka LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka, lai izvērtētu, vai bērnam, Savienības pilsonim, būtu jāatstāj Savienības teritorija un tādējādi tam tiktu liegts efektīvi izmantot būtiskās tiesības, kuras tam piešķirtas ar šo pantu, ja viņa vecākam, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, tiktu atteiktas uzturēšanās tiesības attiecīgajā dalībvalstī, apstāklis, ka otrs vecāks, Savienības pilsonis, faktiski spēj un vēlas viens pats uzņemties bērna ikdienas un faktisko aizgādību, ir atbilstošs elements, bet ar to nav pietiekami, lai konstatētu, ka starp bērnu un vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, nepastāv atkarības saikne, kuras dēļ bērnam tāpat nāktos pamest Savienības teritoriju šāda atteikuma gadījumā. Šādam vērtējumam saskaņā ar attiecīgā bērna interešu prioritāti ir jābūt balstītam uz visu lietas apstākļu ņemšanu vērā, īpaši bērna vecumu, viņa fizisko un emocionālo attīstību, viņa emocionālo attiecību līmeni gan ar vecāku, kas ir Savienības pilsonis, gan ar vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, kā arī risku, ka viņa nošķiršana no pēdējā minētā vecāka varētu ietekmēt šī bērna emocionālo līdzsvaru.

Par trešo prejudiciālo jautājumu

73 Ar trešo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā, ja dalībvalsts tāda trešās valsts valstspiederīgā, kas ir nepilngadīga bērna, šīs dalībvalsts pilsoņa, vecāks un kas uzņēmies ikdienas un faktisko aizgādību pār šo bērnu, uzturēšanās tiesības savā teritorijā pakārto šī valstspiederīgā pienākumam pierādīt, ka otrs vecāks, kas ir šīs dalībvalsts pilsonis, nespēj īstenot ikdienas un faktisku aizgādību pār šo bērnu.

74 Nīderlandes valdība uzskata, ka saskaņā ar vispārīgo noteikumu, atbilstoši kuram personai, kas atsaucas uz noteiktām tiesībām, ir jāpierāda, ka tai konkrētajā situācijā, kura paredzēta Savienības tiesībās, šādas tiesības ir (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2013. gada 8. maijs, *Alarape* un *Tijani*, C-529/11,

EU:C:2013:290, 38. punkts, kā arī 2014. gada 16. janvāris, *Reyes*, C-423/12, EU:C:2014:16, 25.–27. punkts), prasītājām pamatlietā ir pienākums pierādīt, ka tām ir no LESD 20. panta izrietošas uzturēšanās tiesības. Viņām būtu jāpierāda, ka objektīvu apstākļu dēļ, kuri neļauj vecākam, kas ir Savienības pilsonis, konkrēti rūpēties par bērnu, šis bērns ir tādā mērā atkarīgs no vecāka, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, ka gadījumā, ja šim pēdējam tiktu atteikts atzīt uzturēšanās tiesības, minētajam bērnam faktiski būtu jāpamet Savienības teritorija.

75 Šajā ziņā ir jānorāda, ka gadījumā, kad trešās valsts valstspiederīgais, kas ir nepilngadīga bērna, Savienības pilsoņa, vecāks, kurš uzņēmies ikdienas un faktisko aizgādību pār šo bērnu, vēlas, lai šīs dalībvalsts kompetentās iestādes atzīst viņa atvasinātās uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz LESD 20. pantu, viņam ir jāsniedz informācija, kas ļauj izvērtēt, vai ir izpildīti šī panta piemērošanas nosacījumi, īpaši par to, ka ar lēmumu, ar kuru vecākam, trešās valsts valstspiederīgajam, tiek atteiktas uzturēšanās tiesības, bērnam tiktu liegts izmantot no viņa kā Savienības pilsoņa statusa izrietošās būtiskās tiesības, jo viņam nāktos pamest Savienības teritoriju.

76 Katrā ziņā, kā to norāda Eiropas Komisija, lai arī vecākam, trešās valsts valstspiederīgajam, ir pienākums sniegt elementus, kas pierāda, ka viņam no LESD 20. panta izriet uzturēšanās tiesības, īpaši pierādot, ka uzturēšanās tiesību atteikuma gadījumā bērnam nāktos pamest Savienības teritoriju, tomēr, izvērtējot, vai ir izpildīti nosacījumi šo uzturēšanās tiesību piešķiršanai minētajam valstspiederīgajam, kompetentajām valsts iestādēm ir jāraugās, lai tāda valsts tiesiskā regulējuma par pierādīšanas pienākumu piemērošana kā pamatlietās neapdraudētu LESD 20. panta lietderīgo iedarbību.

77 Proti, šāda valsts tiesiskā regulējuma par pierādīšanas pienākumu piemērošana neatbrīvo attiecīgās dalībvalsts iestādes no pienākuma, pamatojoties uz trešās valsts valstspiederīgā sniegto informāciju, veikt nepieciešamās darbības, lai noskaidrotu, kur dzīvo otrs vecāks, šīs dalībvalsts pilsonis, un lai pārbaudītu, pirmkārt, vai pēdējais minētais faktiski spēj uzņemties ikdienas un faktisko aizgādību par bērnu un, otrkārt, vai bērnam ar vecāku, trešās valsts valstspiederīgo, pastāv tāda atkarības saikne, kuras dēļ, ja tiktu pieņemts lēmums pēdējam minētajam nepiešķirt uzturēšanās tiesības, bērnam tiktu liegts efektīvi izmantot no viņa kā Savienības pilsoņa statusa izrietošās tiesības, jo viņam nāktos pamest Savienības teritoriju.

78 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā, ja dalībvalsts nepilngadīga bērna, šīs dalībvalsts pilsoņa, vecāka, trešās valsts valstspiederīgā, kurš uzņēmies tā ikdienas un faktisko aizgādību, uzturēšanās tiesībām savā teritorijā izvirza nosacījumu, ka šim valstspiederīgajam ir jāsniedz informācija, kas pierāda, ka gadījumā, ja tiktu pieņemts lēmums, ar kuru šim vecākam, trešās valsts valstspiederīgajam, tiek atteiktas uzturēšanās tiesības, bērnam tiktu liegts izmantot no viņa kā Savienības pilsoņa statusa izrietošās būtiskās tiesības, jo viņam nāktos pamest Savienības teritoriju. Tomēr attiecīgās dalībvalsts kompetentajām iestādēm katrā ziņā, pamatojoties uz trešās valsts valstspiederīgā sniegto informāciju, ir jāveic nepieciešamās darbības, lai, ņemot vērā visus konkrētās lietas apstākļus, izvērtētu, vai lēmumam par atteikumu tiešām būtu šādas sekas.

Par tiesāšanās izdevumiem

79 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

1) **LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka, lai izvērtētu, vai bērnam, Eiropas Savienības pilsonim, būtu jāatstāj Savienības teritorija un tādējādi tam tiktu liegts efektīvi izmantot būtiskās tiesības, kas tam piešķirtas ar šo pantu, ja viņa vecākam, kas ir trešās valsts**

valstspiederīgais, tiktu atteiktas uzturēšanās tiesības attiecīgajā dalībvalstī, apstāklis, ka otrs vecāks, Savienības pilsonis, faktiski spēj un vēlas viens pats uzņemties bērna ikdienas un faktisko aizgādību, ir atbilstošs elements, bet ar to nav pietiekami, lai konstatētu, ka starp bērnu un vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, nepastāv tāda atkarības saikne, kuras rezultātā bērnam šāda atteikuma gadījumā tāpat nāktos pamest Savienības teritoriju. Šādam vērtējumam saskaņā ar attiecīgā bērna interešu prioritāti ir jābūt balstītam uz visu lietas apstākļu ņemšanu vērā, īpaši bērna vecumu, viņa fizisko un emocionālo attīstību, viņa emocionālo attiecību līmeni gan ar vecāku, kas ir Savienības pilsonis, gan ar vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, kā arī risku, ka viņa nošķiršana no pēdējā minētā vecāka varētu ietekmēt šī bērna emocionālo līdzsvaru;

2) **LESD 20. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā, ja dalībvalsts nepilngadīga bērna, šīs dalībvalsts pilsoņa, vecāka, trešās valsts valstspiederīgā, kurš uzņēmies tā ikdienas un faktisko aizgādību, uzturēšanās tiesībām savā teritorijā izvirza nosacījumu, ka šim valstspiederīgajam ir jāsniedz informācija, kas pierāda, ka gadījumā, ja tiktu pieņemts lēmums, ar kuru šim vecākam, trešās valsts valstspiederīgajam, tiek atteiktas uzturēšanās tiesības, bērnam tiktu liegts izmantot no viņa kā Savienības pilsoņa statusa izrietošās būtiskās tiesības, jo viņam nāktos pamest Savienības teritoriju. Tomēr attiecīgās dalībvalsts kompetentajām iestādēm katrā ziņā, pamatojoties uz trešās valsts valstspiederīgā sniegto informāciju, ir jāveic nepieciešamās darbības, lai, ņemot vērā visus konkrētās lietas apstākļus, izvērtētu, vai lēmumam par atteikumu tiešām būtu šādas sekas.**

[Paraksti]